

AİLEDE ÇOCUK EĞİTİMİ

Recep NAS*

ÖZET

Çocuk yetişkinin küçük bir örneği değildir. Kendine özgüdür o. Hareket varlığıdır. Çocuğun bu hareket gereksinmesinin karşılanması gerekir. Hareketsizlik ve sessizlik içinde hiçbir yetenek gelişmez.

Çocuğun yaşamında ilk altı yıl çok önemlidir. Çocuğun kişiliğinin temel yapısı ilk altı yıl içinde belirlenmektedir. Ayrıca, Bloom'a göre, çocuğun zihinsel gelişiminin % 50'si dört, % 30'u sekiz yaşına kadar oluşmaktadır. Zengin bir dil ortamında yetişen çocuğun anlama gücü, düşünme yeteneği gelişir; okulda da başarılı olur çocuk... Görülüyor ki, ailenin, çocuğun eğitiminde çok önemli bir yeri, payı vardır.

Disiplin, çocuğun sağlıklı gelişmesi için gereklidir kuşkusuz. Yalnız, disiplin denilince ceza, dayak, baskı geliyor kimilerinin aklına. Oysa disiplinin özgürlük sağlayıcı yanı da vardır. Çağdaş disiplin kavramı hem otoriteyi, hem de özgürlüğü içerir.

Çocuğun sevgiye, saygıya gereksinmesi vardır. Eğitim, çocuğu sevmekle başlar.

RESUME

L'Education de l'enfant dans la famille. L'enfant n'est pas un échantillon des grands. Il est un être sui generis. Il est un être en perpétuelle action. Eette nécessité d'action ressentie par l'enfant doit être satisfaite. Aucune qualité humaine ne peut se développer dans l'inaction et le calme.

Dans le vie de l'enfant, les premiers six ans occupent une place très importante. C'est dans ces six premières années de sa vie que se fixent les structures fondamentales du caractère de l'enfant. D'après Bloom, 50 % du développement intellectuel de l'enfant se réalise jusqu'à six ans, et les 30 %, jusqu'à huit ans. La capacité de perception, la faculté de réflexion de l'enfant se développent en rapport direct avec la richesse linguistique du milieu dans lequel il vit. Ce milieu favorise également la réussite de l'enfant à l'école... On peut dire par conséquent que la famille joue un rôle très important dans l'éducation de l'enfant.

La discipline est, sans doute, nécessaire pour le développement de l'enfant. Toutefois, elle ne doit pas être entendue, comme dans certains cas, comme synonyme de punition morale ou physique. La notion moderne de discipline contient en même temps que la notion d'autorité, celle de liberté.

* Uludağ Üniversitesi Eğitim Yüksekokulu Öğretim Görevlisi.

L'enfant a besoin de tendresse et de respect. L'éducation de l'enfant passe par la tendresse.

Çocuk Nedir?

Çocuk, yetişkinlerin küçük bir örneği değildir. Ondan bir yetişkin gibi davranması beklenemez. Kendine özgüdür o. Düşünme biçimi, algılamaları farklıdır. Somut düşündür.

Üç yaşında bir çocuk eylül ayının güzel bir gününde Ağrı dağına uzaktan görürse, heyecanla, babasına şöyle diyor:

— Baba bak, dağa dondurma sirmüşler...

Yine, dört yaşında bir çocuk televizyondaki İngilizce öğretmeye yönelik programı ilgiyle izlerken heveslenip, annesine dönerek,

— Anne, benim Türkçe dilimi keselim, yerine İngilizce dil takalım. Ben İngilizce konuşmak istiyorum, diyor.

Hareket varlığıdır çocuk. Koşar, zıplar, duramaz yerinde. Çocuğun bu hareket gereksinmesi karşılanmalıdır. Bilinmeli ki, sessizlik ve hareketsizlik içinde hiç bir yetenek gelişmez. Kimi ailelerde, ne yazık ki, çocuk yürümeye başlıyor "otur", konuşmaya başlıyor "sus", soru sormaya başlıyor "yeter, çok bilme" deniyor. Meraklı olmaları teşvik edileceğine çocukların merakları köreltiliyor. Hiç bir şeye ilgi duymayan çocuk okulda da öğrenmek istemeyecektir.

"Eğer, az mütecessis bir çocuğa rastlarsanız, bundan endişe duyunuz; aynı şekilde, lüzumundan fazla uslu olan bir çocuk karşısında da endişe duymak gerekir. Bu çocuğa ilgi verici şeyler (veya işler) sağlamak için tedbir alınız; tembellik diye kabul ettiğiniz şey —zor kullanmakla değil— ancak ilgi uyandırmakla yenilebilir.

Tembellik, aşırı derecede usluluk, tecessüs eksikliği, aynı tarzda tedavi edilmeleri gereken ve birbirine çok yakın olan üç hastalıktır. (...) Usluluğa gelince, bundan çok defa endişelenmek gerektiği halde birçok kimseler memnun oluyorlar ve çocukları uslu olduğu için kendi kendilerini kutluyorlar"¹.

Okul öncesi döneminin çocuğu benîçincidir. Benîçincilik (Egocentrisme) şöyle tanımlanıyor: "Benlik ile dış dünya arasında bir ayırım yapamayış biçiminde beliren ve genellikle dört ile altı yaş arasındaki çocukların doğal özelliği sayılan bir zihin durumu..."² Bu gelişim döneminde çocuk kendisiyle kendisinin dışında olanları ayıramaz. Kendisini dünyanın merkezi olarak kabul eder. Her şey kendisiyle ilgilidir ona göre. Her şeyi kendisi nasıl görüyorsa başkalarının da öyle gördüğünü sanır. Her şey onun içindir, herkes onun hizmetinde olmalıdır. Bu dönemi henüz aşamamış bir çocuğun bir dükkânın önünde sergilenmiş bir oyuncuğu, bir eşyayı almasını, almak istemesini "çalma" olayından farklı düşünmek gerekir.

Birey tektir, eşsizdir. Her çocuğun kendine özgü bir gelişme biçimi, hızı vardır. Ortalama soyut bir kavramdır. Bir çocuğun belli bir alandaki gelişimi ortalama uymayabilir, ama olağan olabilir. Bu nedenle çocukları birbirleriyle karşılaştırmak kesinlikle yanlıştır. "Bak Ali'ye, ne güzel söz dinliyor," "Sen de Ayşe gibi ol-

1 Guy Jacquin, *Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1974, s. 38.

2 A. Ferhan Oğuzkan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara, T.D.K. Yayınları, 1974, s. 25.

sana" gibi sözler psikolojik olarak yaralar, üzer çocuğu. "Kime çekmişin bilmem ki..." deyip çocuğu suçlamak, dışlamak çocuğun sevilmemesine inanmasına, kendisini küçük görmesine neden olabilir. Bu da çocukla ana-baba arasındaki iletişimi ve etkileşimi zedeler. Çocuk ana-babanın bir parçasıdır, bu doğru. Ama onların bir kopyası değildir.

Çocuğun Eğitimi Ne Zaman Başlar?

Çocuğun eğitimi doğar doğmaz başlar. Dahası, çocuğun sağlıklı doğması için hamilelik dönemi de çok önemli olduğundan, denilebilir ki, çocuğun eğitimi ana rahmine düştüğü anda başlar. Şu da var: Sağlıklı bireyler yetiştirebilmeleri için ana-baba adaylarının çocuk eğitimi konusunda aydınlanmaları, aydınlatılmaları gerekmektedir. Öyle ya, şoför adaylarından belli bir yeterlik, ustalık istenirken; ana-baba adaylarından neden istenmesin...

Çocuğun Yaşamında İlk Altı Yıl

Çocuğun yaşamında ilk altı yıl çok önemlidir. Bu nedenle çocuğun eğitiminin de ailenin özel, ayrı bir yeri vardır.

Kişiliğinin temelleri ilk altı yıl içinde atılmaktadır. Bir başka deyişle, ilk altı yılda çocuğun kişiliği biçimlenir, kişiliğinin temel yapısı belirlenir. Ana-babayla ilişkisinin niteliği, etkileşim biçimi çocuğun kişiliği üzerinde etkili olmaktadır. Bebeğin kişiliğinin nasıl gelişeceği ana-babayla (çevresindeki insanlarla) olan ilişkisine bağlıdır. Sözelimi uzun süre ağılatılırsa, zamanında doyurulmazsa, bebek, mızız ve küskün olabilir. Oysa güven verici bir ortamda büyüyen, acıkınca doyurulacağına inanan bir çocuk zamanla sorumluluk duygusu kazanır. Annesi çocuğu istemezse, sevmese, sık sık döverse; bu çocuk büyüdükçe güvensiz, geçimsiz, içine kapanık biri olabilir.

"Çevre etkisiyle değişmeye uğramayan pek az kalıtsal özellik vardır. Aslında doğa vergisi olan zekâ bile çevre etkileriyle sıkı bir ilişki içinde ya gelişir ya da körelir. Ancak, zekâ gelişmesine oranla kişiliğin oluşmasında çevre etkenleri çok daha ağır basar. İçgüdü olarak bilinen pek çok hayvan davranışı bile eğitimle değiştirilmektedir. Örneğin, farelerle bir arada büyütülen kedi yavruları erişkin çağda farelere saldırmaz ve avlamaz olurlar."³

Benjamin S. Bloom'un yaptığı analizlere göre; zihinsel gelişimin % 50'si dört yaşına, % 30'u sekiz yaşına kadar oluşmaktadır. Yine, Bloom'a göre onsekiz yaşına kadar gösterilen başarının % 33'ü okul öncesinde gösterilen başarıyla açıklanmaktadır⁴.

Buseman'ın yaptığı araştırmalarla ilkökul öğrencilerinin başarılarının ve uyumlarının büyük ölçüde ailedeki koşullara bağlı olduğu anlaşılmıştır⁵. "Uyum bozukluğu gösteren çocuklar, genellikle başarısız anne-baba-çocuk ilişkisinin ürünüdürler."⁶

3 Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Ankara, T. İş Bankası Kültür Yay., 1978, s. 128.

4 Nurettin Fidan, *Öğrenme ve Öğretme*, Ankara, Kendi Yayını, 1982, s. 122.

5 Tuncel Altınköprü, *Okulöncesinde, Okulda, Sosyal Yaşamda Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır?* İstanbul, Altınköprü Yayınları, 1979, s. 80.

6 Hâluk Yavuzer, *Çocuk ve Suç*, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1982, s. 210.

Düzenli bir aile yaşamı çocuğun okul başarısını olumlu olarak etkilemektedir. Lammermann'a göre:

- a) Okul başarısıyla ailenin geliri arasında % 19,
- b) Okul başarısıyla yaşam koşulları arasında % 53,
- c) Okul başarısıyla uyumlu aile yaşamı arasında % 63 bağıntı vardır⁷.

"Son yıllarda süreç ile ilgili değişkinlerin ve etkileşim biçimlerinin tanımlanıp, ölçülmesinde görülen ilerlemeler, bu tür faktörlerin okul başarısının açıklanmasında statik faktörlerden (Ailenin sosyo-ekonomik seviyesi, anne ve babanın mesleği, eğitim seviyesi, evdeki kitap sayısı, oda sayısı gibi) daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin aile ortamındaki şu süreç ve etkileşim değişkenleri okul başarısı ile sabit sosyo-ekonomik faktörlerden daha fazla ilişki göstermektedir.

- 1- Ailede çocuklardan okulda başarılı olmalarının istenmesi ve beklenmesi,
- 2- Ailede çocuğa yapılan akademik rehberlik,
- 3- Çevredeki olaylara karşı çocuğun uyarılması ve olayların nedenlerini keşfetmeğe yöneltilmesi,
- 4- Ailede entellektüel havanın ve ilginin bolluğu,
- 5- Çocuğun yaptıklarının ve düşündüklerinin izlenmesi, doğrulama-pekiştirme mekanizmasının sürekli olarak çalıştırılması."⁸

Düşünme yeteneğinin gelişmesi için çocuğa bol uyarın sunulmalıdır. Çocuk çok şey görmeli, işitmeli; sınavarak, deneyerek öğrenmelidir. Çocuğa, çevresini tanıması, becerilerini ve us gücünü geliştirmesi için uygun ortam yaratılmalıdır. Düşünme, dış dünyayı duyuşlar yoluyla algılamakla başlar. Bebekle de konuşulmalı, ana-babanın sesi çocuk için uyarın olacaktır. Çocuk uyarınlardan yoksun bırakılmamalıdır.

John Dewey şöyle diyor: "Bir güçlkle, sorunla karşılaşmadığımız zaman düşünmeyiz." Öyleyse çocuk yaşına uygun sorunlarla karşılaştırılmalıdır. Ana-baba, çocuğun söyleyebileceği sözü söylememeli, yapabileceği işi yapmamalıdır. Çocuğun yerine ana-baba düşünmemelidir. Çocuk düşünsün, densesin, bulgulasın. Yaratıcı olsun çocuk. Her meslek yaratıcılığı gerektirir.

Aynı zekâ düzeyiyle doğan iki yaşıt çocuk düşünelim. Biri ailede gereken ilgiyi görüyor, isteklendiriliyor. Hareketleri (kendisi ve çevresi için tehlikeli olmadığı sürece) engellenmiyor, iyi besleniyor. Öbürü ilgi görmüyor, sus-pus oturmaya zorlanıyor. Yeterli beslenemiyor. İkincisi, birinci çocuktan geri kalacaktır kuşkusuz.

Çocuk ve Sevgi

Beslenmenin yanı sıra sevgi büyütür çocuğu. Sevgi, çocuk eğitiminin birincil koşuludur. Bakım yurtlarında ne denli iyi bakılıp beslenseler de ana sevgisi yokluğu nedeniyle gereğince gelişmiyorlar çocuklar. Sevgiyle uzatılmayan bir kaşık yemek beslemez çocuğu.

İlk yaşlarda ana sevgisinden, sevecenliğinden yoksun kalan çocuklarda ruhsal bozukluklar ortaya çıkmaktadır. Bu çocuklar başkalarına sevgi gösteremiyorlar, saldırgan olabiliyorlar.

"Sevgi gereksinmesi yaşam boyu sürer. Yetişkin bir insanın kendini kanıtlama çabaları hep beğenilmek ve sevilme gereksinmesinden doğmaktadır. Sevgiye doya-

7 Altınköprü, a.g.y., s. 121.

8 Fidan, a.g.y., s. 122-123.

mamış çocuklar "sevgi açlığı" içinde sorunlu olarak gelişir ve bu eksikliklerini yaşam boyu kapatamazlar"⁹. Sevgi görmeyen çocuk sevginin önemini kavrayamaz. Kuşkucu, bencil olur.

Sevgi güçlü bir eğitim aracıdır. "Temelinde sevgi olan eğitim başarısız kalmaz" diyor büyük eğitimci Pestalozzi.

Ana-baba, çocuğu, söz dinlediği, başarılı olduğu (v.b.) için değil, her özelliğiyle çocuğu olduğu için sevmelidir.

Çocuklar, ana-baba arasında "senin çocuğun", "benim çocuğum" diye paylaşılmamalı; "sana çekmiş", "bana çekmiş" diye ille birine benzetilmeye çalışılmamalıdır. Kardeşler arasında ayırım yapılması kesinlikle yanlıştır. Her çocuk özel olarak sevilmelidir.

Ana-babanın çocuğu sevmesi gerekli ama yeteri değildir. Çocuğun bu sevgiyi benliğinde hissetmesi, sevildiğine inanması gerekir. Kimi babalar şımaracak diye çocuğu kucaklarına alıp sevmeyiz, "uyurken" severler. Bu, tek yanlı bir sevgidir, sevgi alış-verişi değildir.

Şu var ki, çocuğu sevmek onun her istediğini yerine getirmek demek değildir. Çocuğun gereksiz ya da karşılanamayacak isteği (neden yerine getirilemeyeceği çocuğun anlayacağı biçimde açıklanarak, çocukla konuşup tartışarak) reddedilmelidir. Bağırıp çağırmadan, kızmadan... Kimi çocuk isteği yerine getirilmeyince ağlayıverir, ana-baba da (hele tek çocuksa ya da kızlardan sonra doğan erkek çocuksa) dayanamaz, çocuk baskın çıkar ve çocuğun dediği olur. Böylece çocuk istediklerini ağlayarak elde etmeyi öğrenir. Ağlamayı silah olarak kullanmaya başlar.

Toplumumuzda çocuklar seviliyorlar da, onlara saygı duyulmuyor pek. Oysa saygıyla bütünleşmeyen sevgi yeterli değildir. Çoğu ana-baba sevgi gösterisinin ardından rahatlıkla iki tokat atabiliyor çocuğa. Şu sözlere bakınız: "Beni çocuk gibi azarladı." Demek ki çocuk azarlanabilir, olağandır. "Çocuk mu kandırıyorsun?" Demek ki çocuk kandırılabilir, olağandır.

Sevgi, çocukla pazarlık konusu yapılmamalıdır. "İstediyimi yapmazsan seni sevmem" gibi sözler çocuğu üzer, kaygılandırır. Ana-baba sevgisini yitirmekten korkar çocuk. Üstelik sevgiyi verilip alınabilen bir şey sanır.

Disiplin Kavramı

Disiplin, latince kökenli bir sözcük. "Disiplin sözcüğü kökenini öğrenme anlamına gelen" *discipere*'den türeyen *discipulus*'tan almıştır. Rehberlik ve yardım etmek anlamına geliyor günümüzde¹⁰.

Disiplin çocuğun sağlıklı gelişmesi için gereklidir kuşkusuz. Gereklidir de, disiplinden ne anlaşıldığı çok önemli. Disiplin denince ceza, dayak, baskı geliyor kimilerinin aklına. Oysa disiplin sağlıklı tutum ve kuralları içerir. Ne ki her aileye ve çocuğa uygun bir "reçete" verilemez.

Disiplinin özünde otorite de var, özgürlük de. Disiplinle özgürlük karşı kavramlar değildir. Otorite ve özgürlükten biri yeğlenip öbürü dışlanamaz. Disiplinin

9 Oya Tuncer, *Çocuk, Aile ve Çevresi*, "Çocuk ve Eğitim", Ankara, Türk Eğitim Derneği Yayınları, 1980, s. 17.

10 Aynı yapıt, s. 20.

içinde otoriteyle özgürlük dengelenmelidir. Disiplinin özgürlük sağlayıcı yanı da vardır.

Disiplin çocuk içindir, yetişkin için değildir. Yetişkini merkez alan bir disiplin anlayışı çocuğun gelişim olanaklarını sınırlar. Bu nedenle çocuğu merkez alan bir disiplin anlayışı benimsenip uygulanmalıdır. Ana-baba otoriter olmamalı, otorite boşluğu da yaratmamalıdır¹¹.

Ana-Babaların Disipline İlişkin Tutumları

1- Katı (Cezacı, Sıkı) Tutum:

Çocuğun evde söz hakkı yoktur. Çocuk kendisinin dışında konulan her kurala tartışmasız uymak, büyüklerin emirlerini hemen yerine getirmek zorundadır. Dövlülür çocuk, cezalandırılır sık sık... Olur olmaz (gerekçesi belirtilmeden, çocuğun nedenini kavrayamadığı) yasaklar konur. Azarlanır, korkutulur, gözdağı verilir çocuğa. Duyularını dile getirmesine izin verilmez, susturulur hemen. Çocukta sürekli kusur aranır. Eleştiri çocuğun kişiliğine yöneltilir. Oysa çocuğun kişiliği değil, yaptığı iş eleştirilmelidir.

Göz hapsinde tutulur çocuk. Ne söylese, ne yapsa bir eksik, bir yanlış bulunur. Hep "en iyi" olmalıdır. Çocuk bir robot, çocukluk oynayan bir yetişkin gibidir, aşırı duyarlıdır. Aile içi etkileşim yeterli düzeyde değildir, bozuktur.

Bu tutum içinde yetişen çocuk ya küskün, silik, edilgin ya da saldırgan, başkaldırıcı olur. Başkalarının etkisinde kalır, aşağılık duygusu geliştirebilir çocuk. Kendine güveni yoktur. Güvensizlikse tüm korkuların kaynağıdır. Korku insanı aptallaştırır, sağlıklı bir kişilik gelişimine engel olur. Çocuk her davranışında ana-babanın ne diyeceğini, ne yapacağını düşünür, tedirgin olur.

Özellikle babadan korkan çocukların yaşamdan da korktukları ileri sürülmektedir. Gençlerin evden kaçmalarında en büyük etken (% 59 oranında) baba baskısıdır¹².

Katı tutum, söz dinlemez ve itaatsiz çocukların yetişmesine neden olmaktadır.

2- Yumuşak (İzinci, Gevşek) Tutum:

Çocuğa yönelik hiç bir sınırlama yoktur. Çocuğun her istediği olur, her yaptığı aşırı bir hoşgörüyle karşılanır. "Kırsın, döksün, çocuğumdan değerli mi?" diye düşünülür. "Aman üşüdü, aman terledi" diye çocuğun üzerine titrenir. Arada bir sert çıkış yapılsa da, bu, caydırıcı ve etkili olmaz. Çocuk ana-babanın zayıf yanlarını sezer, onları istekleri doğrultusunda kullanır, "parmağında oynatır". Zayıf bünyeli, çabucak hasta olabilen bir çocuk düşünün. Ana-babanın "biricik" çocuğudur. Çevresinde dört dönülür. Bu çocuk "istediğimi yapmazsanız hasta olurum" diyerek hastalığa karşı olan eğilimini bir silah olarak kullanır.

Yıllar sonra kavuşulan tek çocuk, kızlardan sonra doğan erkek çocuk genellikle bu tutumla yetiştirilir.

Bu tutumla yetişen çocuk ruhsal yönden olgunlaşamaz. Kendini yönetip denetleyemez. Bencil, sabırsız, anlayışsız, bağımlı olur. Kendisine hep hizmet edil-

11 Bekir Onur, "Disiplin Kavramı", *Eğitim ve Bilim Dergisi*, sayı 17, s. 25-33.

12 Hâluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1984, s. 156.

sin, kendisiyle ilgilenilsin ister. Kendine güvenemez, zorluklardan kaçır. Yaşının gerektirdiği becerileri kazanmakta zorluk çeker. Alıngandır. Gereğinden fazla korunan çocuk korkak olur.

3- Tutarsız (Karışık) Tutum:

Kimi aşırı hoşgörölü olunur, kimi de sert ceza uygulanır. Aynı davranış için ana-baba öfkeliyse cezalandırır, sevinçliyse hoşgörür. Cezalandırma, ana-babanın öfkesini giderme aracı kılınır. Çocuk cezanın anlamını kavrayamaz. Davranışını özünde mi yanlış, yoksa ana-baba yorgun ya da sinirliiyken yaptığı için mi yanlış? Anlayamaz. Şaşkına döner çocuk. Bir sevilir, bir dövölür. Ana-babanın kendisinden ne istediğini bilemez. Çocuk davranışının doğru olup olmadığını değil de "o davranışını ne zaman yaparsam cezalanmam" diye düşünür.

Ana-baba çocuğa ilişkin tutumlarında uyumlu değildir. Birinin hoşgörödüğu davranışa öbürü tepki gösterir. Çocuk ne zaman, nasıl davranacağını kestiremez. Çeşitli duygular içinde bunalır. Dahası, kim neyi hoşgörüyororsa onun yanında öyle davranır.

Bu tutum içinde yetişen çocuk da sağlıklı bir kişilik geliştiremez, özdenetim yeteneği kazanamaz.

4- Güven ve Anlayışa Dayalı Tutum:

Kurallar çocukla birlikte açıkça belirlenir. Çocuğun duygusal tepkileri anlayışla karşılanır. Çocuğun hareketleri, kendisine ve çevresine zararlı olacak düzeye ulaşmadıkça sınırlandırılmaz. Davranışlarına getirilen sınırlar içinde özgürdür çocuk. Çocuğun söz hakkı vardır, kendisiyle ilgili kararlar alınırken danışılır çocuğa. Ana-baba hoşgörölüdür. Bu tutum içindeki ana-baba sertliğe, baskıya gerek duymaz. Her ikisi de çocukla arkadaş gibidir.

Ana-baba disiplin anlayışında, uygulamasında uyumludur, birbirlerine ters düşmezler, hem kendilerine, hem çocuğa saygıları vardır. İlişkiler saygı, sevgi, anlayış temeline oturtulur. Çocuğun isteği, itirazı dinlenir. Çocuğun isteğine karşı çıkarken de ana-baba içtenliklidir, sıcaktır. Bu, çocuğa güven verir, sevildiğini bilir çocuk. Çocukla olumlu diyalog kurulur.

Övgü de, eleştirii de çocuğun kişiliğine değil, yaptığı işe yöneliktir. Övgü ve eleştirii ölçölüdür. Çocuğun duygularına değil, davranışlarına sınır konur. Ana-baba davranışlarıyla çocuğa iyi örnek olurlar. Bilirler ki, en güçlü öğretime yolu iyi örnek olmaktır.

Bu çocuk kendisini denetler, yönetir. Olgun, becerikli, gerçekçi olur. Sorumluluk duygusu gelişir, bağımsızlığını kazanır. Sağlıklı, dengeli bir kişilik gelişir. Çevresindeki kişilerle iyi geçinir, işbirliği yapar, mutludur.

Çocuğun Dil Gelişimi

Dil toplumsal bir olgudur. Dil öğrenilir. Çocuklar çevrelerindeki duydukları sözlere öykünürler. Her çocuk çevresinde konuşulan dili öğrenir. Çocuğun dili yaşının ve çevresinin dilidir.

Dilinin gelişmesi için çocukla sürekli ilgilenilmeli, bebekliğinden başlayarak onunla bol bol konuşulmalıdır. Çocuğun konuşması için de ortam yaratılmalıdır.

Dil gelişimiyle düşünme yeteneği arasında sıkı bir ilişki vardır. Konuşmayı geliştirmek düşünmeyi geliştirmek demektir. Çocuk konuşmaya zamanında başlarsa

düşünme yeteneği de öylesine erken gelişmeye başlayacaktır.

"Ailede kullanılan dil, çocuğun zihin gelişmesine ve dolayısıyla okul başarısına etki etmektedir. Öğretimin büyük ölçüde "sözel" olması sınırlı bir konuşma ortamında yetişen bir çocukla zengin bir dil ortamında yetişen çocuk arasında önemli başarı farklılıkları oluşturmaktadır"¹³.

Konuşmayla birlikte çocuğun sözcük dağarcığı ve usavurma gücü gelişir, edindiği kavramlar zenginleşir. Onun için çocuk konuşturulmalı, sabırla dinlenilmelidir. "Öf, yeter, sus artık" denmemelidir.

Doğru, düzgün, anlamlı konuşmasını sağlamak için yetişkinlerle nasıl konuşuluyorsa öyle konuşulmalıdır çocukla; "çocuk dili"yle konuşulmamalıdır. Çocuklar kimi harfleri söyleyemezler, yarım yarım konuşurlar, bu, büyüklerin hoşuna gidiyor, onlar da çocuk gibi konuşmaya başlıyorlar. Yanlış bir tutumdur bu. Sözelimi "ayaba" der çocuk. Ana-baba "araba" demeli gene de. Ama "araba" demesi için de zorlamamalı çocuğu. Zorlanırsa, konuşma güçlüğü çekebilir. Aslında "ayaba" derken "araba" denmesi gerektiğini bilir çocuk. "Bu ayaba mı?" diye sorsanız; "ayaba" değil, "ayaba" der.

Çocuğun dil gelişimi için yalnızca çocukla konuşmak yetmez. Günlük dil sınırlıdır. Onun için kitap okunmalı çocuğa. Masal, öykü okunup anlatılmalı. Kitaptaki resimler üzerine konuşturulmalı. Bu, çocuğun gözlem gücünü geliştirir. Çocuğa alınacak kitaplar büyük boyutta olmalı, küçük şeyleri küçümser çocuk. Kitaplardaki resimler renkli olmalıdır. Ayrıca, olanak buldukça çocuk tiyatrolarına götürülmelidir çocuk.

Yeri gelmişken kekemelikten de söz etmek gerekir. Kekemeliğin nedeni bedensel bozukluk değildir. Kekemelik ruhsal nedenlerden kaynaklanmaktadır. Korkutucu bir olaydan sonra ortaya çıkabilir. Çocuğun sokağa atılması, ceza olarak karanlık odaya kapatılması v.b. Halkımız "korkudan dili tutuldu" der, deneyimlerden kaynaklanan bir söz bu¹⁴.

Ana-babası çok titiz, kuralcı olan çocukların kekeme olma olasılığı vardır. Bu ana-babalar çocuğun konuşma biçimine sık sık karışırlar. "Efendim'de, 'lütfen' de, teşekkür et" v.b. Çocuk ne söylese, nasıl söylese bir kusur bulunur. Çocuk ne zaman ne söyleyeceğini şaşırır, bocalar.

Üç-dört yaşlarında geçici kekemelik görülebilir. Bu durumda üzerine düşülmemesi, çocuğun düzgün konuşması için zorlanmaması gerekir.

KAYNAKÇA

1. ALTINKÖPRÜ, Tuncel: *Okulöncesinde, Okulda Sosyal Yaşamda Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır?* İstanbul, Altinköprü Yayınları, 1979.
2. Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, *Türkiye'de Okulöncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Projesi "Çocuğunuz ve Siz" "Ana-Babaya Kılavuz"*, 1979.

13 Fidan, a.g.y., s. 123.

14 Yörükoğlu, a.g.y., s. 235-238.

3. DODSON, Fitzhugh: *Çocuk Yaşken Eğilir* (Çev: Seçkin Cılızoğlu), İstanbul, Sander Kitabevi, 1976.
4. FİDAN, Nurettin: *Öğrenme ve Öğretme*, Ankara, Kendi Yayını, 1982.
5. JACQUIN, Guy: "*Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri*" (Çev: Mehmet Toprak), İstanbul, Remzi Kitabevi, 1964.
6. OĞUZKAN, A. Ferhan: *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1974.
7. ONUR, Bekir: "Disiplin Kavramı", *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 17, Ankara.
8. TUNCER, Oya: *Çocuk, Aile ve Çevresi. Çocuk ve Eğitim*, Ankara, Türk Eğitim Derneği Yayınları, 1980.
9. YAVUZER, Hâluk: *Çocuk ve Suç*, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1982.
10. ———: *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1984.
11. YÖRÜKOĞLU, Atalay: *Çocuk Ruh Sağlığı*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1978.